

ह.वि.शि.बो. अभ्यासप्रश्नपत्रम् (मार्च-2024)

अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

कक्षा – दशमी

संस्कृतम् (2023-24)

समयः - होरात्रयम्

सम्पूर्णाङ्काः - 80

अवधातव्यम् –

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः। यथा पठितगद्यांशे त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तरलेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि चतुर्णां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथमतयाणां प्रश्नानां न अपितु यानि उत्तराणि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।

खण्डः 'क' अपठितावबोधनम्

10 अङ्काः

1. अपठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-

(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- i. परोपकारः
- ii. फलम्
- iii. दुग्धम्

2×1=2

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)

- i. नद्यः परोपकारार्थं वहन्ति।
- ii. महापुरुषाः स्वार्थं विहाय सर्वेभ्यः प्राणिभ्यः कार्यं कुर्वन्ति।
- iii. पुण्याय परोपकारः भवति।

2×2=4

(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।

परोपकारः

छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः।

1

	(द) यथानिर्देशम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नत्रयम्) i. (ग) परेषाम् ii. (ख) खादन्ति iii. (ख) महान् iv. (घ) सर्वत्र	3×1=3
खण्ड 'ख' रचनात्मक-कार्यम्		08 अङ्काः
2.	(क) पत्रलेखनम् प्रियमित्र महेश, सप्रेम (1) नमस्ते। अत्र कुशलं तत्रास्तु। अहं निजविद्यालयस्य (2) वार्षिकोत्सवस्य वर्णनं करोमि। सप्ताहपूर्वमेव विद्यालये सर्वे अध्यापकाः (3) छात्राः च वार्षिकोत्सवस्य सज्जायां व्यस्ताः आसन्। हरियाणाराज्यस्य शिक्षानिदेशकः कार्यक्रमस्य (4) अध्यक्षः आसीत्। सः कार्यक्रमम् अतीव प्राशंसत्, योग्येभ्यः छात्रेभ्यः च पुरस्कारम् अयच्छत्। (ख) चित्रं दृष्ट्वा रिक्तस्थानपूर्तिः (i) इदं वर्षा ऋतोः दृश्यम् अस्ति। (ii) गगनं मेघाच्छन्नं शोभते। (iii) बालिका शिरसी आतपत्रं धारयतः। (iv) द्वौ बालकौ जले कर्गदनौकाः तारयतः।	4×1=4 4×1=4
खण्ड 'ग' पठित-अवबोधनम्		24 अङ्काः
3.	गद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्ग-सरलार्थं लिखत - प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-2 "बुद्धिर्बलवती सदा" इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-5 "जननी तुल्यवत्सला" इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
4.	श्लोकं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्ग-सरलार्थं लिखत - प्रस्तुतश्लोकः पाठ-1 "शुचिपर्यावरणम्" इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा प्रस्तुतश्लोकः पाठ-9 "सूक्तयः" इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य श्लोकस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखनेन 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
5.	सूक्तयोः भावार्थलेखनम् :-	

	प्रदत्तसूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्तयोः भावार्थं हिन्दीभाषया लेखनेन पूर्णाः अङ्काः 2+2=4 प्रदेयाः। अथवा अन्वयस्य रिक्तस्थानपूर्तिः :- (उत्तराणि) 1) महावृक्षः 2) दैवात् 3) फलम् 4) छाया	2×2=4 अथवा 4×1=4
6.	पठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (क) जनः निर्धनः आसीत्। (ख) जनः भूरि परिश्रम्य वित्तम् उपार्जितवान्। (ग) तनयः छात्रावासे निवसन् अध्ययने संलग्नः समभूत। (घ) जनः स्वपुत्रं एकस्मिन् महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलो जातः।	3×1=3
7.	पठितश्लोकाधारित-उत्तराणि :- (क) मन्त्री वाक्पटुः धैर्यवान् अकातरः च स्यात्। (ख) मन्त्री परैः न परिभूयते। (ग) परैः + न ।	2×1=2
8.	रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नत्रयम्) उत्तराणि :- (क) कीदृशी (ख) कस्य (ग) केषाम् (घ) कुत्र	3×1=3
9.	प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' पुस्तकात् संस्कृतभाषया एकं शुद्धं श्लोकं लेखने 4 अङ्काः प्रदेयाः। त्रुटिपूर्णवर्तन्यै अङ्काः कर्तनीयाः।	1×4=4
खण्डः 'घ' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्		22 अङ्काः
10.	(क) गुणसन्धेः अथवा यण्-सन्धेः परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ । (ख) द्वन्द्वसमासस्य अथवा अव्ययीभावसमासस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ । (ग) कर्ताकारकस्य अथवा अपादानकारकस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखनेन 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ ।	1×2=2 1×2=2 1×2=2

11.	यथानिर्दिष्टं शब्दरूपाणि - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :- - नद्यः - लताम् - केषाम् - बालकाय - रामाभ्याम् - देवेषु	4×1=4
12.	यथानिर्दिष्टं धातुरूपाणि - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :- - पिबसि - अभवन् - पठावः - अस्ति - पश्याव - कुर्मः	4×1=4
13.	उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत। (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :- - पुत्राय - पुत्रेण - जलम् - नेत्रेण - ग्रामम्	4×1=4
14.	अव्ययपदानां सहायतया रिक्तस्थानानि पूरयत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) उत्तराणि :- - एव - सदा - कदापि	2×1=2

15.	उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत। (केवलं प्रश्नद्वयम्) उत्तराणि :- i. उप ii. अनु iii. वि	2×1=2
खण्ड – 'ड' पाठाधारिता: बहुविकल्पीया: प्रश्नाः		16 अङ्काः
16.	प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्भ्यः उत्तरेभ्यः एकं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – उत्तराणि :- (क) (iii) रमेशः (ख) (ii) सम् + चरणम् (ग) (ii) अष्टानाम् अध्यायानां समाहारः (घ) (iii) तत्पुरुषः (ङ) (ii) असुन्दरः (च) (iv) सुचिरेणैव (छ) (iv) आम्रम् (ज) (i) प्रतिदिनम् (झ) (iii) कृत्वा (ञ) (iv) तुमुन् (ट) (i) 90 (ठ) (ii) विंशतिः (ड) (i) प्रवासः (ढ) (ii) समुदाचारः (ण) (i) षड् (त) (i) अष्टवादने	16×1=16